

The article presents historical and theoretical aspects of acmeology. Juridical Acmeology is outlined as a promising direction of Applied Acmeology, determined its object, subject, tasks and ways of their implementation in modern stage of scientific development.

Key words: Acmeology, Applied Acmeology, Juridical Acmeology, professional activity.

УДК 378:80

Караман С.О.,

завідувач кафедри української мови

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка,

доктор педагогічних наук, професор, академік УААН

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОРІЄНТИРИ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРАНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті окреслено лінгводидактичні орієнтири у фаховій підготовці магістрантів-філологів з урахуванням тенденцій у системі сучасної вищої освіти. Проаналізовано теоретичні і практичні аспекти у контексті багатовекторних завдань магістратури та пошуку невикористаних ресурсів.

Ключові слова: лінгводидактична підготовка, магістранти-філологи, мовознавчі та лінгводидактичні дисципліни, компетентнісна основа, стратегії навчання.

Процеси модернізації змісту вищої педагогічної освіти, сучасні пріоритети в освітній галузі, зміни концептуальних орієнтирів філософії освіти, а також тенденції щодо підготовки фахівців у вітчизняних вишах, зумовлені як значними здобутками інформаційного суспільства, так і непрогнозованими соціально-економічними та політичними викликами, спонукають до осмислення, аналізу й пошуку оптимальних стратегій лінгводидактичної підготовки нової генерації магістрантів української словесності.

Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті,

Загальноєвропейські рекомендації з питань мовної освіти зорієнтовують фахівців освітньої галузі на забезпечення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації; формування поколінь, здатних навчатися упродовж життя, створювати і примножувати цінності громадянського суспільства; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський простір як конкурентоспроможної суверенної держави.

В основних вимогах, прописаних у Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), проглядаються чіткі методологічні орієнтири організації освітньо-виховної діяльності українських вишів, зокрема:

- органічне поєднання в змісті освіти загальноосвітнього та фахового складників відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів та особливостей навчання в магістратурі;
- відбір і структурування навчально-виховного матеріалу на засадах інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для здобуття освіти відповідно до індивідуальних запитів, потреб і здібностей;
- оптимальне поєднання гуманітарного та природничо-математичного компонентів освіти, класичної спадщини й сучасних досягнень науки, техніки, освітології, шкільництва;
- органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями;
- створення умов для розвитку здібностей студентської молоді;
- формування готовності до самоосвіти, широке застосування нових педагогічних інформаційних технологій;
- сприяння фізичному, психічному здоров'ю молоді, урахування потреб індивідуальної корекційно-компенсаційної спрямованості навчання;
- формування високої мовної культури та мовленнєвої компетенції громадян, поваги до державної мови й мов національних меншин України, толерантного ставлення до носіїв різних мов і культур [4].

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти прикметний прагненням науковців різних галузей цілеспрямовано розв'язувати нагальні проблеми забезпечення її якості. Філософські аспекти педагогічної інноватики та сучасних освітніх парадигм розроблено в дослідженнях В. Андрущенко, О. Базалук, В. Біблера,

Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кременя, В. Огнев'юка, Д. Чижевського та ін. У психолого-педагогічних, лінгвістичних та методичних Джерелах у різні періоди студіювалися питання якості навчання студентів-філологів.

Фундаментальні розробки з проблеми підготовки фахівців освітньої галузі у педагогічних вишах представлено в монографічних працях А. Алексюка, С. Архангельського, В. Беспалька, В. Галузинського, Н. Голуб, О. Глузмана, В. Давидова, М. Євтуха, О. Копусь, С. Мартиненко, М. Пентилюк, О. Сергеєнкової, С. Сисоевої, Л. Хоружої, І. Якиманської та ін.

Аспекти методології, методики і технології навчання в педагогічних та класичних вишах, професіоналізму особистості педагога як виміру його творчості, удосконалення культури фахової комунікації педагога, обґрунтування теоретичних засад професійної підготовки вчителя на компетентнісній основі репрезентовано в дослідженнях С. Абдуліної, Н. Бабиц, З. Бакум, О. Беспалько, Н. Бібік, А. Богуш, М. Вашуленка, О. Горошкіної, М. Кларіна, О. Любашенко, О. Семенов, Л. Мацько, О. Пехоти, О. Пометун, Т. Симоненко, О. Савченко, А. Хуторського та ін.

У теорії педагогічної освіти простежується тенденція до інноваційних змін у контексті нових вимог до підготовки фахівців філологічного профілю на компетентнісній основі, спричинена запровадженням профільної мовної освіти в основній школі, вимогами до мовної підготовки випускників шкіл України та інтенсивними змінами в сучасному соціумі, що значною мірою впливають на особистісні характеристики суб'єктів навчального процесу — учнів, а відтак і студентів.

Мета статті полягає в окресленні лінгводидактичних орієнтирів у підготовці майбутніх магістрів української словесності в умовах сучасної університетської освіти.

Спостереження за навчально-виховним процесом вищої школи дозволяють стверджувати, що викладачі вищих навчальних закладів продовжують набувати конкретного практичного досвіду на заняттях із дисципліни «Методика викладання мовознавчих дисциплін у вищому навчальному закладі», яка сучасною лінгводидактичною наукою не з належною інтенсивністю вивчається, узагальнюється і спрямовується у практичну площину вишів.

Пошук невикористаних ресурсів, розширення діапазону освітнього простору зумовлює переосмислення місії магістратури в розвитку інноваційних процесів, зокрема, у створенні належної науково-методичної бази для розроблення сучасного навчально-методичного забезпечення, зорієнтованого на продуктивну самоосвітню діяльність магістранта, а також ефективну педагогічну взаємодію між усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Як показує практика, задля підвищення якісних показників, досягнення відповідності рівня фахової підготовки майбутніх магістрів-філологів вимогам європейських стандартів вищої освіти навчально-виховна та науково-дослідницька діяльність у магістратурі мають підпорядковуватись принципам професіоналізації, інтеграції, гуманізації та співробітництва на засадах рівноправного партнерства.

Студіювання й узагальнення досліджень, присвячених проблемам вищої педагогічної освіти, уможливили виокремлення пріоритетних напрямів активних наукових пошуків ефективних шляхів лінгводидактичної підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі, зокрема:

- орієнтація навчального процесу педагогічних вишів України на розвиток самоорганізації й самореалізації кожного магістранта; формування у майбутніх філологів мотивації до самостійної навчальної діяльності та оволодіння механізмами раціональної організації в процесі засвоєння фахових дисциплін [1, 79];
- якісне навчання майбутніх філологів на компетентнісній основі, що реалізується шляхом системного технологічного підходу до занять із дисциплін мовознавчого та лінгводидактичного спрямування й створює умови для охоплення всіх етапів розроблення системи лекційно-практичних і лабораторних занять від визначення мети, моделювання, проектування й конструювання навчального процесу до перевірки його ефективності [9];
- удосконалення технології навчання мовознавчих дисциплін, використання інтегративних та імітаційних форм і методів навчання, сучасних підходів до змісту, структури, форм організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, засвоєння низки нових професійних термінів,

насамперед лінгвістичних, добір засобів навчання й системи вправ і завдань для практично-лабораторних занять, які зорієнтовують тих, хто навчається, на аналіз та складання планів-конспектів занять, лінгвістичних досліджень з оригінальною структурою, що містить такі компоненти: дослідження-пошук, дослідження-фрейм, дослідження — творче моделювання, дослідження — лінгвістичне реконструювання, дослідження — творче конструювання [7, 6—7];

- реалізація змістового компонента методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі на компетентісній основі шляхом оптимального поєднання фахових знань та методичних умінь майбутніх магістрів, зокрема, конструктивно-планувальних, розвивально-виховних, дослідницьких, які є базовими у формуванні професійної україномовної компетентності магістрантів [5, 117];
- забезпечення українознавчого культурологічного напрямку як одного з головних чинників стратегії навчання майбутніх магістрів-філологів, який через етнокультуру, етнопедagogіку, етнопсихологію, етнолінгвопедagogіку, етнолінгводидактику націлює на відтворення світогляду українського народу, особливостей його історії, культури, характеру, мовної картини світу в зіставленні з національно-мовною картиною світу інших народів [8, 5];
- застосування магістрантами прийомів порівняння, аналізу, узагальнення методичних явищ; самостійне розроблення змісту лекційних, семінарських, лабораторних, практичних занять, системи вправ і завдань, планів роботи гуртків, факультативів, проблемних груп; виготовлення дидактичного матеріалу, наочності (узагальнювальних схем, таблиць, алгоритмів, моделей-опор, словесних ключів тощо); укладання бібліографії; розроблення презентацій для проведення занять під час асистентської практики; обговорення й захист проєктів; аналіз та самоаналіз проведених занять майбутніми магістрами-філологами;
- інтеграція знань магістрантів з різних навчальних дисциплін, реалізація лінгводидактичних стратегій у навчанні мови, вироблення у майбутніх фахівців оцінного ставлення до навчально-професійної діяльності, формування у магістран-

тів-філологів фахової лінгвокраїнознавчої компетенції як інтегративного утворення та готовності до інноваційної діяльності [2].

Сучасна парадигма вищої педагогічної освіти передбачає створення сприятливих умов для розвитку національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє виражальними засобами державної мови; орієнтується в потоці різноманітного масиву інформації, спроможна вільно, у неповторній мовній формі висловлювати власну позицію; визначати цілі самонавчання, самовиховання, саморозвитку; добирати адекватні меті і завданням способи навчання, що забезпечують розвиток загальної культури майбутнього магістра, формування у нього належного професіоналізму та мотивації до вдосконалення особистісних якостей, інтелектуальних потреб, інтересів; уміння адаптуватися і раціонально діяти в динамічних умовах сучасного суспільства [3].

Вивчення мовознавчих та лінгводидактичних дисциплін у вищому навчальному закладі — складне педагогічне явище, яке має розглядатися як система, компонентами якої є мета, зміст, методи, засоби, форми і результати навчання, що тісно взаємопов'язані, взаємодіють і взаємодоповнюють один одного. Стрижневим з-поміж названих компонентів є мета навчання, що пронизує всі інші, перекреслює зміст навчання.

Задля збереження здобутків української лінгводидактики і використання її потенціалу для формування елітної мовної особистості, яка вирізняється новим стилем мовомислення, володіє етно- та соціокультурною компетенціями, доцільно доповнювати зміст методичної підготовки магістранта, який у подальшому буде здійснювати професійну діяльність у профільних класах шкіл нового типу або ж у вищих навчальних закладах відповідних профілів та рівнів акредитації.

Пошуково-дослідницькі завдання мають спрямувати майбутніх магістрів української словесності на аналіз національно-культурних компонентів у творах красного письменства, спонукати їх до осмислення глибини тексту, уваги до мови твору майстра слова, використання ним індивідуальної палітри художніх деталей та мовних засобів, і, зрештою, стимулювати самобутню мовотворчість їх як майбутніх фахівців.

До спектра педагогічних умов, реалізація яких сприятиме ефективному формуванню фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів філології та забезпеченню належного рівня якості професійної освіти доцільно, на нашу думку, віднести: гуманістичну спрямованість навчально-виховного процесу; гуманістичну стратегію теорії і практики навчального процесу; використання міждисциплінарних зв'язків у формуванні фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів; кореляцію структури стратегій навчання магістрів зі змістом та обсягом прогнотованих (мовної, мовленнєвої, комунікативної, предметної, дослідницької) компетенцій майбутніх магістрів-філологів; усвідомлене сприйняття магістрантами мовленнєвої діяльності як процесу і результату, як структурного елемента будь-якої діяльності та як складника професіоналізму; поетапне спрямування магістрантів на конкретні мовленнєві акти, важливі для індивідуального стилю спілкування; орієнтацію активної професійно зорієнтованої мовленнєвої діяльності магістрантів; реалізацію принципу інтеграції знань; організацію науково-методичної дослідницької роботи майбутніх магістрів-філологів.

Проведене дослідження показало, що нагальною потребою сучасної вищої педагогічної освіти є пошук шляхів кооперації між наявними підходами в освіті (особистісно зорієнтованим, суб'єктно-діяльнісним, компетентнісним, комунікативно-діяльнісним, синергетичним, контекстним, проблемним, системним), що створює наукове підґрунтя для реалізації нової філософії освітньої діяльності, стимулює інноваційне мислення, пошук оптимальних методів, прийомів, форм організації навчально-виховного процесу та інноваційних технологій навчання у вищій школі.

Джерела

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. [для студ., аспір. та молод. викл. вищ. навч. закл.] / А.М. Алексюк. — К. : Либідь, 1998. — 560 с.
2. Батечко Н.Г. Пріоритетні напрямки вдосконалення магістерської підготовки в контексті Болонської угоди / Н.Г. Батечко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : зб. наук. пр. — Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2005. — С. 31—36.

3. Голобородько Є.П. Аспекти підготовки сучасного вчителя / Є.П. Голобородько // Збірник наукових праць. Пед. науки. — Херсон : ОЛДІ-плюс, 2001. — Вип. XIX. — С. 14–17.
4. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). — К. : Райдуга, 1994. — 61 с.
5. Дороз В.Ф. Методика викладання української мови у вищій школі : [навч. посіб.] / В.Ф. Дороз. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 176 с.
6. Огнев'юк В.О. Університет і суспільство / В.О. Огнев'юк // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 березня, 2012 р.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, Л.Л. Хоружа та ін.]. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. — С. 14–26.
7. Пентилюк М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / М. Пентилюк, А. Нікітіна, О. Горошкіна // Дивослово. — 2004. — № 8. — С. 5–8.
8. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : [моногр.] / О.М. Семенов. — Суми : Мрія-1, 2005. — 404 с.
9. Сисоєва С.О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С.О. Сисоєва, Н.Г. Батечко / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. — К. : ВД ЕКМО, 2011. — 344 с.
10. Хоружа Л.Л. Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідей / Л.Л. Хоружа // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. — К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2007. — № 7. — С. 178–184.

В статье очерчены лингводидактические ориентиры в профессиональной подготовке магистрантов-филологов с учетом тенденций в системе современного высшего образования. Проанализированы теоретические и практические аспекты в контексте многовекторных задач магистратуры и поиска неиспользованных ресурсов.

Ключевые слова: лингводидактическая подготовка, магистранты-филологи, языковедческие и лингводидактические дисциплины, компетентностная основа, стратегии обучения.

The article highlights linguodidactic targets in profession-oriented education of master students in philology with regard to contemporary higher education tendencies. It analyzes theoretical and practical aspects of multiple-vector tasks of Master's Degree Programme and search of new resources.

Key words: linguodidactic training, master students in philology, linguistic and linguodidactic disciplines, competence base, educational strategies.